

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 10/2004 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedon- annosta "Lissabonin strategia; komission kevätraportti"

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 18 päivänä helmikuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta "Lissabonin strategia; komission kevätraportti" (E 3/2004 vp) valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan verojaostossa, kauppa- ja teollisuusjaostossa sekä sivistys- ja tiedejaostossa.

Asiantuntijat

Verojaostossa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Nina Hyvärinen, valtioneuvoston kanslia
- finanssineuvos Tapio Mutikainen, valtiovarainministeriö
- johtaja Jukka Pekkarinen, Palkansaajien tutkimuslaitos
- tutkimusprofessori Jaakko Kiander, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- tutkimuspäällikkö Markku Kotilainen, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos

- tutkimusjohtaja Raija Volk, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos.

Sivistys- ja tiedejaostossa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Mirja Arajärvi ja neuvotteleva virkamies Jaana Palojärvi, opetusministeriö.

Kauppa- ja teollisuusjaostossa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Nina Hyvärinen, valtioneuvoston kanslia
- kaupallinen neuvos Antti Riivari, neuvotteleva virkamies Tapio Laamanen ja neuvotteleva virkamies Sakari Immonen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- tutkimusprofessori Jaakko Kiander, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- johtaja Petri Peltonen, Teknologian kehittämiskeskus
- johtaja Jukka Pekkarinen, Palkansaajien tutkimuslaitos
- varatoimitusjohtaja Tarmo Korpela, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- johtaja Erkki Ormala, Nokia Oyj.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Lissabonin strategia hyväksyttiin Lissabonin

huippukokouksessa vuonna 2000 ja nyt annetussa neljännessä raportissa käsitellään kuluneiden

neljän vuoden aikana tapahtunutta edistymistä. Komissio katsoo, että strategian toteuttamisessa ei ole edetty riittävästi, jotta saavutettaisiin Lissabonissa asetetut tavoitteet. Raportissa kehoitetaan Eurooppa-neuvostoa hyödyntämään viimeaikaisen taloudellisen elpymisen ja edessä olevan laajentumisen tarjoamia mahdollisuuksia sekä antamaan tarvittavan sysäyksen Lissabonin strategian etenemiselle. Raportissa todetaan, että jo toteutettujen toimenpiteiden lisäksi on toteutettava useita uudistuksia ja investointeja, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden vastuulle. Komissio ehdottaa vuoden 2004 painopisteiksi osaamiseen ja verkkoihin tehtävien investointien parantamista, Euroopan yritysten kilpailukyvyyn vahvistamista sekä aktiivisen ikääntymisen edistämistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että kevään Eurooppa-neuvostossa olisi keskityttävä työllisyyden ja kilpailukyvyyn parantamiseen ja pääpainon tulisi olla jo tehtyjen sitoumusten toteuttamisessa. Valtioneuvoston mukaan rakenteelliset uudistukset, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan hyödyntäminen ja osaamisen kehittäminen ovat keskeisiä keinoja, joilla parannetaan EU:n kilpailukykyä ja edistetään investointien ja yritysten sijoittumista Eurooppaan. Tutkimusrahoituksen ohella on tärkeää luoda ympäristö, jossa tutkimus- ja kehitystoiminta synnyttävät innovaatioita. Eurooppa-neuvostossa on tehtävä konkreettisia päätöksiä 3G-markkinoiden elvyttämiseksi ja laajakaistan edistämiseksi. Eurooppa-neuvostossa on myös sovittava toimista ympäristötekniikan edistämiseksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtiovarainvaliokunta on keskittynyt asian käsittelyssä lähinnä julkiseen talouteen, kilpailukykyyn sekä tutkimus- ja innovaatiotoimintaan liittyviin kysymyksiin.

Lissabonin strategian välitarkastelu tapahtuu pulmallisessa tilanteessa; EU on jäämässä jälkeen talouskasvussa ja työllisyyden kehityksessä Yhdysvalloista ja Aasiasta ja etäännyttäessä kauemmaksi Lissabonissa vuonna 2000 asetusta kunnianhimoisesta tavoitteesta. Komission kevätraportti on tähän nähden varsin vaisu ja hajanainen sekä vailla riittävää strategista otetta. Lisäksi ikääntymisen vaikutukset ovat jääneet raportissa varsin vähälle huomiolle, eikä esimerkiksi päästökauppaa ja sen vaikutuksia yhteisön kilpailukyvyllä ole käsitelty lainkaan. Valiokunta katsoo, että viimeistään vuoden 2005 väliraportissa on kiinnitettävä riittävää huomiota myös näihin seikkoihin.

Talouskasvun keskeisenä ongelmana Euroopassa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan sisämarkkinoiden toimimattomuus ja yhteisön dynaamisen potentiaalin hyödyntämättö-

myys. Sen vuoksi toimenpiteet, jotka tukevat sisäisen talouden elpymistä, investointien ja kulutuskysynnän kasvua sekä yleisemmin sisämarkkinoiden toimintaedellytyksiä ja -ympäristöä, ovat entistä tärkeämpiä. Lisäksi tulisi tehostaa toimia, joilla yhteisesti sovitut päätökset saadaan voimaan kaikissa jäsenmaissa. Tämänhetkinen tilanne, jossa strategian edistämiseksi hyväksytyistä direktiiveistä vain murto-osa on saatettu voimaan kaikissa jäsenmaissa, on kestävä yhteisön sisäisen lojaalisuuden ja sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta. Jäsenmaiden sitoutumisen ja täytäntöönpanotoimien merkitys kasvavat entisestään yhteisön laajentuessa tänä keväänä. Avoimesti toimivat sisämarkkinat antavat myös paremmin sijaa erilaiselle vertaiskriitikille ja muulle avoimelle koordinaatiolle.

Kasvua ja työllisyyttä edistävien makrotaloudellisten toimien ja sisämarkkinoiden toimintaan liittyvien rakenteellisten seikkojen lisäksi tulisi kiinnittää huomiota tekijöihin, joilla työn tuottavuutta voidaan lisätä. Keskeisellä sijalla siinä on jäljempänä tarkemmin käsiteltävien T&K-panostusten lisäksi pohtia, miten osaami-

nen voidaan kääntää kasvuksi entistä paremmin. Synergiaetua pitäisi hakea aktiivisemmin koko yhteisön tasolla. Tärkeitä osatekijöitä ovat tällöin mm. sääntelyn helpottaminen, rahoituksen saatavuus, tekijänoikeuslainsäädännön ajan-tasaisuus ja yhteisöpatentti.

Valiokunta pitää edellä esitetyistä syistä välttämättömänä, että strategista otetta terävöitetään ja jo sovittujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa tehostetaan. Jatkossa tulee keskittyä siihen, miten Euroopan kilpailukyky voidaan parantaa. Strategia edellyttää samanaikaista toimintaa useilla toisiinsa liittyvillä aloilla. Siksi talouspoliittisten ja muiden toimenpiteiden keskinäiseen vuorovaikutukseen tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Tärkeää on ennen kaikkea se, että niin nykyiset kuin uudet jäsenvaltiot sitoutuvat entistä tiukemmin strategiaan ja sen täytäntöönpanoon.

Panostukset osaamiseen ja tutkimukseen

Kevätraportissa korostetaan osaamis- ja tutkimusinvestointien merkitystä sekä niiden määrän ja laadun asettamista entistä tärkeämmälle sijalle unionin toiminnassa.

Lissabonin huippukokouksessa päätettiin eurooppalaisen tutkimusalueen perustamisesta, mutta alue on vielä heterogeeninen ja jäsenmaiden erot T&K-toiminnassa ovat varsin suuret. Barcelonan Eurooppa-neuvosto asetti T&K-panostusten tavoitteeksi kolme prosenttia BKT:stä, mutta toistaiseksi Suomi ja Ruotsi ovat ainoat jäsenmaat, jotka ovat saavuttaneet tämän tavoitteen. Uudet jäsenmaat tulevat entisestään lisäämään EU:n haasteita, sillä laajentumisen jälkeen unionissa on useita jäsenmaita, joiden T&K-panostus on alle yhden prosentin BKT:stä.

Valiokunta pitää T&K-panostusten korostamista erittäin perusteltuna, sillä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan hyödyntäminen sekä osaamisen kehittäminen ovat keskeisiä keinoja EU:n kilpailukykyyn parantamisessa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan puitteiden tulee niin ikään kannustaa eurooppalaisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan säilymiseen ja vahvistumiseen Euroopassa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että EU:n tutkimusrahoituksella ei korvata jä-

senmaiden julkisten panostusten jälkeensä jääneisyyttä, vaan kunkin jäsenmaan on kansallisella tasolla sitouduttava huolehtimaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan resursseista. Mikäli tutkimusrahoitusta lisätään, on huolehdittava siitä, että toimenpiteillä saadaan aikaiseksi todellista lisäarvoa jäsenmaissa ja koko Euroopassa.

Kevätraportin mukaan on vaarana, että Euroopassa ei tulevaisuudessa ole riittävästi korkeasti koulutettua tutkimushenkilöstöä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jo nyt on nähtävissä, että huomattava osa huippututkijoista hakeutuu EU:n ulkopuolelle, aikaisemmin pääasiassa USA:han, mutta viime aikoina myös mm. Aasian maihin.

Eurooppalaisen tutkimustoiminnan turvaamiseksi on ryhdyttävä ripeästi toimenpiteisiin, joilla toimintaympäristöä kehitetään sellaiseksi, että se houkuttelee huipputason tutkijoita. On myös tärkeää edistää koulutukseen liittyviä investointeja sekä huolehtia siitä, että koulutuksella voidaan myös edistää innovaatioita. Tämä edellyttää nykyistä tiiviimpää yhteistyötä korkeakoulujen välillä.

Komissio aikoo vuoden 2004 aikana puuttua useammalla aloitteella teollisuuden kilpailukykyongelmiin. Teollisuuden rakenteiden nykyaikaistaminen on tärkeää etenkin uusissa jäsenmaissa, ja kilpailukykyyn parantaminen on muutenkin välttämätöntä monien työvoimavaltaitten alojen siirtyessä halvan työvoiman maihin.

Valiokunta katsoo, että EU:n kilpailukykyyn parantamiseksi on välttämätöntä edistää myös yrittäjyyttä esim. parantamalla yritysten toimintaympäristöä ja tekemällä siitä nykyistä houkuttelevampi. Myös teollisuuden kasvua ja kehitystä tukevaa koulutusta ja tutkimusta on vahvistettava. Valiokunta katsoo, että tutkimustoiminnan kasvun tulisi ensisijaisesti kohdistua aloille, jotka parhaiten tukevat innovaatiotoimintaa, tuotavuuden ja yritystoiminnan kasvua ja työllisyyttä. Tämä olisi tehokas tapa vahvistaa myös teollisuuden tutkimusinvestointeja Eurooppaan.

Valiokunta katsoo, että kilpailukykyyn liittyvää kokonaisnäkemystä on vahvistettava myös unionin päätöksenteossa.

Valiokunta pitää perusteltuna, että eEurope 2005 -toimintasuunnitelmalle valmistellaan jatkoa vuoden 2005 jälkeiselle ajalle. eEurope-hankkeella voidaan osaltaan toteuttaa Lissabonin tavoitteiden saavuttamista parantamalla mm. yritysten valmiuksia hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa sekä laajakaistaviestintää. Myös ns. kasvualoite tukee osaamistalouden kehittämistä, ja sen painottaminen koskemaan

nykyistä vahvemmin koulutusta, tutkimusta ja innovaatiotoimintaa on perusteltua.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan edellä olevin tarkennuksin.

Helsingissä 12 päivänä maaliskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Pirkko Peltomo /sd
vpj.	Matti Ahde /sd	Iivo Polvi /vas (osittain)
jäs.	Eva Biaudet /r	Virpa Puisto /sd
	Jyri Häkämies /kok	Markku Rossi /kesk
	Kyösti Karjula /kesk	Matti Saarinen /sd
	Jari Koskinen /kok	Kimmo Sasi /kok (osittain)
	Pekka Kuosmanen /kok	Irja Tulonen /kok
	Reijo Laitinen /sd	Kari Uotila /vas
	Maija-Liisa Lindqvist /kesk	Jukka Vihriälä /kesk
	Mika Lintilä /kesk	vjäs. Mikko Immonen /vas (osittain)
	Pekka Nousiainen /kesk	Maija Perho /kok (osittain).

Valiokunnan sihteereinä jaostokäsittelyissä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko
valiokuntaneuvos Maarit Pekkanen
valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.